

шк., 1974. – 380 с.

5. **Орбан-Лембрик Л. Е.** Психологія управління : навч. посіб. / Л. Е. Орбан-Лембрик. – К. : Академвидав, 2003. – 568 с.

6. **Сен А.** Развитие как свобода / А. Сен ; пер. с англ. Е. Полецкая. – М. : Новое изд-во, 2004. – 432 с.

7. **Теория** управления: социально-технологический подход : энциклопед. словарь / под ред. В. Н. Иванова, В. И. Патрушева. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Муницип. мир, 2004. – 672 с.

8. **Шамарова Г. М.** Проблемы управления человеческим потенциалом / Г. М. Шамарова // Упр. персоналом. – 2008. – № 8 (186). – С. 50 – 54.

9. **Штефан Л. В.** Інноваційний потенціал інженера-педагога: сутність, структура, принципи формування / Л. В. Штефан // Теорія і практика упр. соц. системами. – 2010. – № 2. – С. 55 – 59.

List of references

1. **Burde P.** Sotsiologiya sotsialnogo prostranstva / P. Burde ; otv. red. per. s fr. N. A. Shmatko. – М. : In-t eksperiment. sotsiologii ; SPb. : Aleteyya, 2007. – 288 s.

2. **Goncharenok I. I.** Meganauki i gosudarstvennoe upravlenie / I. I. Goncharenok // Vestn. Mosk. un-ta. Ser. 21 : «Gosudarstvo i obschestvo». – 2009. – № 1. – С. 25 – 33.

3. **Derzhavne upravlinnia** : pidruchnyk. U 2 t. T. 1 / Nats. akad. derzh. upr. pry Prezidentovi Ukrainy; red. kol. : Yu. V. Kovbasiuk (holova) [ta in.]. – К.; Д. : NADU, 2012. – 564 с.

4. **Kogan M. S.** Chelovecheskaya deyatelnost / M. S. Kogan. – М. : Vyssh. shk., 1974. – 380 s.

5. **Orban-Lembryk L. E.** Psykholohiia upravlinnia : navch. posib. / L. E. Orban-Lembryk. – К. : Akademydav, 2003. – 568 s.

6. **Sen A.** Razvitie kak svoboda / A. Sen ; per. s angl. E. Poletskaya. – М. : Novoe izd-vo, 2004. – 432 s.

7. **Teoriya** upravleniya: sotsialno-tehnologicheskii podhod : entsikloped. slovar / pod red. V. N. Ivanova, V. I. Patrusheva. – 3-e izd., pererab. i dop. – М. : Munitsip. mir, 2004. – 672 s.

8. **Shamarova G. M.** Problemyi upravleniya chelovecheskim potentsialom / G. M. Shamarova // Upr. personalom. – 2008. – # 8 (186). – S. 50 – 54.

9. **Shtefan L. V.** Innovatsiyni potentsial inzhenera-pedahoha: sutnist, struktura, pryntsyipy formuvannia / L. V. Shtefan // Teoriia i praktyka upr. sots. systemamy. – 2010. – № 2. – S. 55 – 59.

Надійшла до редколегії 09.09.14

УДК351.858(34)(4)

Ганна ГОЛУБЧИК

*Національна академія державного управління
при Президентіві України*

Дніпропетровський регіональний інститут державного управління

СТАНОВЛЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ МОДЕЛЕЙ СУСПІЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ: ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Здійснюється класифікація моделей суспільної пам'яті в країнах Західної, Центральної та Східної Європи. Досліджується інституційно-правовий аспект їх становлення в певних історичних умовах. Визначається актуальний для України практичний досвід побудови й розвитку європейських національних моделей суспільної пам'яті.

Ключові слова: державне управління розвитком суспільної пам'яті, моделі суспільної пам'яті, меморіальні війни, національна безпека, національна ідентичність, суспільна пам'ять, суспільна свідомість.

Анна Голубчик. Становление европейских моделей общественной памяти: институционально-правовой аспект

Осуществляется классификация моделей общественной памяти в странах Западной, Центральной и Восточной Европы. Исследуется институционально-правовой аспект их становления в определенных исторических условиях. Определяется актуальный для Украины практический опыт построения и развития европейских национальных моделей общественной памяти.

Ключевые слова: государственное управление развитием общественной памяти, мемориальные войны, модели общественной памяти, национальная безопасность, национальная идентичность, общественная память, общественное сознание.

Hanna Holubchuk. Formation of the European model of social memory: institutional and legal aspect

The article makes the models of public memory in western, central and eastern Europe classification. It is investigated the institutional and legal aspects of their development in specific historical conditions. It is determines the European national models of social memory building and developing practical experience that relevance for Ukraine.

Key words: development of social memory public administration, memorial wars, national identity, national security, social memory models, social memory, social consciousness.

Протягом усього часу становлення новітньої української держави та української політичної нації суспільна пам'ять українців була ареною боротьби суперечливих, а інколи – взаємовиключних

проекцій минулого. Така характеристика суспільної пам'яті (розколотість, неоднозначність, багат шаровість) надзвичайно актуалізувалась напередодні і під час політичного і військового конфлікту в Україні 2013 – 2014 рр. Антиукраїнська і сепаратистська риторика спирається, між іншим, і на відлуння «меморіальних війн», на недоброчесну конкуренцію інтерпретацій минулого України, на брак консолідованості суспільної пам'яті українців. Очевидним стає, що від стану суспільної пам'яті залежить і національна безпека, і цілісність української держави, і єдність народу України, а сама вона відіграє важливу роль в ідентифікаційних процесах. Нагальною потребою є цілісна стратегія розвитку суспільної пам'яті, інтегративні ідеї, які б попередили виникнення нових ліній «розколу» суспільної пам'яті і спекуляції на історико-культурному ґрунті в суспільній свідомості українців. Актуальною є також потреба в стійких конкурентоспроможних формах власних репрезентацій минулого в суспільній свідомості українців.

Наукове дослідження феномену суспільної пам'яті і, зокрема, його впливу на суспільно-політичний розвиток налічує кілька десятиліть. Біля початків «memory-studies» – європейські мислителі і вчені П. Рікер, К. Юнг, Т. Адорно, Е. Фромм, Є. Дюркгейм, М. Гальбвакс, П. Коннертон, П. Нора, Я. Ассман, А. Ассман, Е. Гобсбаум.

З огляду на актуальність теми суспільної пам'яті для України та «меморіальні війни», що притаманні вітчизняному науковому і суспільно-політичному дискурсам, останнім часом поживались дослідження суспільної пам'яті і в Україні. Так, аспектам колективної пам'яті присвячено роботи політологів О. Волянчук, М. Гона, Ю. Зерній; істориків В. В'ятровича, І. Колесник, Г. Корж, В. Солдатенка, О. Удада.

У нашому дослідженні ми спираємось також на новітні розробки вітчизняних та європейських науковців щодо стану й розвитку суспільної пам'яті в країнах Західної, Центральної та Східної Європи: Мюріеля Блева [1], Корин Дефанс та Ульриха Пфайля [4], Віталія Огієнка [10], Валері Розу [11], Бенжамена Стора [12], Юти Шеррер [13].

У національному законодавстві України містяться законодавчі і нормативні акти, що безпосередньо чи опосередковано стосуються суспільної пам'яті й історичної політики [3]. Однак наша держава робить лише перші кроки у формуванні власної історичної політики і політики пам'яті; ландшафт же суспільної пам'яті поки що не став полем національної консолідації, натомість тут відбуваються політичні, світоглядні, ціннісні конфлікти і протистояння [6].

Оскільки кризові стани суспільної пам'яті як частини суспільної свідомості окремих націй Європи і європейської спільноти в цілому вже кілька десятиліть є полем наукових досліджень, юридичних і

політичних рішень, сферою управлінської практики, то вивчення європейського досвіду управління розвитком колективної пам'яті є надзвичайно важливим для України. Тому метою даної статті є дослідження, класифікація і вивчення становлення моделей, складових, специфіки функціонування і досягнень суспільної пам'яті країн Європи.

У публічному дискурсі останніх десятиліть європейської історії постали певні концепти минулого, на яких базується історична політика держав. Моделі суспільної пам'яті, вироблені європейськими державами, відрізняються з огляду на вихідні історичні умови їх формування, суспільні потреби, яким вони відповідали, специфіку і проблеми їх інституалізації.

Так, у ФРН, у зв'язку з повоєнним психосоціальним суспільним запитом на «подолання» і «опрацювання» минулого, з одного боку, і необхідністю політико-юридичного і морального засудження нацизму – з іншого, з'являються ідеї і відповідні заходи щодо вироблення історичної політики, політики минулого, політики ідентичності і політики пам'яті. Політика минулого у повоєнній ФРН мала справу з інституційною спадщиною й була спрямована на прийняття в короткий термін законодавчих і судових рішень, пов'язаних з цим минулим. Історична політика була спрямована на формування суспільно значущих образів ідентичності, що реалізуються в ритуалах і дискурсі й змінюються зі зміною поколінь та соціального середовища [13]. Під впливом німецьких інтелектуалів (філософ К. Ясперс, теолог К. Барт та ін.) у ФРН у 1950-х рр. уперше йшлося про колективну відповідальність за Голокост. Отже, політика минулого набула більш конкретних рис і включила кримінально-правову і судову кваліфікацію нацистських злочинів, політико-правову оцінку націонал-соціалістичного минулого, компенсацію шкоди жертвам нацизму й персональне юридичне переслідування злочинців серед націонал-соціалістів. До характерних рис політики минулого можна віднести й непослідовність у здійсненні денацифікації у ФРН: уже в 1949 р. було прийнято закон про амністію, який відкрив шлях до кар'єри в публічних структурах колишнім націонал-соціалістичним кадрам.

Прагнучи увійти до світового співтовариства, ФРН демонструвала моральне неприйняття нацистського минулого, й 1960-ті рр. були ознаменовані судовими процесами проти колишніх нацистських злочинців (проти Ейхмана в Єрусалимі; проти катів Освенциму у Франкфурті); у Бундестазі дискутувалось питання строку давності нацистських злочинів. Уклавши договір щодо кордонів ФРН із Польщею по Одеру-Нейссе, 7 грудня 1970 р. канцлер ФРН В. Брандт від імені німецького народу схилив коліно перед меморіалом жертв націонал-соціалізму в колишньому Варшавському гетто. У рамках політики пам'яті самостійною

науковою дисципліною в Німеччині стає історична дидактика. Німецьке суспільство загалом усе ще не було готове до публічної спокути своїх лідерів і всієї нації й чинило спротив дискурсу провини німецької нації. У відповідь на це в 1985 р. було прийнято закон, що переслідує заперечення Голокосту. У зв'язку з так званою суперечкою істориків 1986 – 1987 рр. щодо ставлення до скоєних фашистами злочинів (філософ Ю. Хабермас і історик Э. Нольте) народився концепт «конституційного патріотизму», а ФРН як держава-наступниця Третього рейху взяла на себе всю відповідальність за несправедливість і відшкодовувала збитки Ізраїлю.

Після об'єднання Німеччини у 1990 р. для юридично-правового «опрацювання минулого» колишньої НДР як неправової держави використовувались майже ті самі методи, що й після краху нацистського режиму: кримінальне переслідування злочинців, їх громадянська дискваліфікація, компенсація жертвам соціалістичного режиму. Було створено парламентську комісію з опрацювання історії і наслідків диктатури СЄПН, інші державні й недержавні установи, що мали впливати на суспільну свідомість посткомуністичних німців.

У Франції головними поняттями щодо історичної політики є «політика пам'яті»; «управління минулим»; «борг пам'яті» (моральний і нормативний). Доля Франції у Другій світовій війні актуалізувала створення нової національної єдності, що й було започатковано на основі руху Опору під проводом президента Ш. де Голля. Дослідники зазначають, що попри відсутність у французькому лексиконі терміна «історична політика» президенти П'ятої республіки користуються історією як стратегічним інструментом у більших масштабах, ніж президенти і канцлери ФРН: «Закладена у французькій президентській конституційній системі повнота влади першої особи, що легітимізується процедурою прямих виборів президента народом, забезпечує йому привілей охороняти історію від імені нації й виступати у ролі верховного арбітра щодо різноманітних інтерпретацій історії. Президент має право приймати остаточне рішення щодо того, хто з французів має бути поміщений у національний зал слави Пантеон (пантеонізація), і хто – зі стратегічних міркувань – має бути «депантеонізований» [13] (переклад автора. – Г. Г.).

Останнім часом ця модель зазнає впливу з боку різноманітних груп громадянського суспільства та євроспільноти. Не так давно у Франції відлунала низка «меморіальних війн» – суспільно-політичних дискусій довкола «законів пам'яті» («Закон Гайсо» 1990 р. проти расизму, антисемітизму і ксенофобії, що передбачав також покарання за заперечення злочинів проти людяності, зокрема – Голокосту; у 2001 – 2006 рр. впливова у Франції вірменська діаспора домагається аналогічного законодавчого визнання геноциду вірмен у 1915 р.; у

2001 р. прийнято «закон Тобіра», що визнав рабство і работоргівлю злочинами проти людяності). Прийняття 23 лютого 2003 р. закону, що визнавав видатну роль Франції як колоніальної держави, породило широку суспільну дискусію у Франції і за її межами. «Закони пам'яті» викликали спротив різних прошарків суспільства, а жорстка їх критика з боку французьких інтелектуалів змусила президента Ж. Ширака публічно визнати історію сферою діяльності науковців і відізвати останній закон. Проте вже його наступник і конкурент на політичних виборах Н. Саркозі у своїй передвиборчій кампанії використовував політико-історичну риторіку, а згодом і втручався у шкільну програму. Н. Саркозі також ініціював створення Міністерства національної ідентичності і імміграції. «Меморіальні війни» мали гучний резонанс у ЄС, оскільки продемонстрували прецедент адміністративного керування інтерпретацією історії. Тому Національні збори Франції у 2008 р. заборонили приймати закони, подібні до законів пам'яті, натомість було запропоновано приймати резолюції, що не мають юридичних наслідків.

Модель суспільної пам'яті, що будується в країнах Центральної та Східної Європи (далі – ЦСЄ) – Польщі, Чехії, Словаччині, Угорщині, Румунії, Болгарії, Албанії, Естонії, Литві, Латвії – визначається передусім через ставлення до комуністичного минулого. Попри достатнє розмаїття, від Албанії, «де один період були прийняті доповнення до Трудового кодексу, за якими кожному вищому керівникові у сфері державного управління дозволялося звільняти будь-якого співробітника, визнаного винним у підтримці колишнього комуністичного режиму, без права поновлення, і до ... Румунії, у якій, незважаючи на зловживання диктатора Чаушеску, аж до 2006 р. всі ініціативи із декомунізації були формальними» [10], ці країни об'єднані схожими вихідними умовами й сформували подібні механізми переоцінки минулого.

Стосовно моделі суспільної пам'яті країн ЦСЄ використовують термін «перехідне правосуддя» (transitional justice); сама ж оновлена суспільна пам'ять у цих країнах розглядається як один із засобів побудови демократичного відкритого суспільства, ринкової економіки та інтеграції в ЄС. Процеси, пов'язані з трансформацією суспільної пам'яті, дістають назву «декомунізація» та «політика пам'яті» [10]. Сутність перехідного правосуддя полягає у відновленні справедливості; притягненні до відповідальності злочинців; забезпеченні правосуддя та досягненні примирення щодо злочинів та насильства, здійснених комуністичними режимами.

Загальна правова оцінка діяльності комуністичних режимів міститься в різних документах держав ЦСЄ (постанови парламентів, закони, резолюції, конституції), «при цьому використовуються найрізноманітніші формулювання та аргументація. Так, комуністичний режим трактується як кримінальний (Чехія, Латвія)

та окупаційний (Естонія, Латвія, Литва, Польща, Словаччина), аморальний (Польща), що сприяв руйнуванню традиційних європейських цінностей (Чехія, Болгарія), систематично і постійно порушував права людини (Польща), застосовував репресивні заходи проти власних громадян, смертні вироки, інсценовані судові процеси (Чехія), нещадне знищення природи (Болгарія, Естонія)» [10].

Реалізація перехідного правосуддя відбувається в кількох напрямках. Такими є: правосуддя для жертв; правосуддя для злочинців; механізми пошуку правди; інституціоналізація архівів; заходи зі збереження пам'яті; інструменти міжнародної взаємодії. Перехідне правосуддя здійснюється шляхом проведення організаційно-правових заходів державними органами й громадськими організаціями [10]. У країнах ЦСЄ вказують лише на один системний законодавчий акт із перехідного правосуддя – чеський Закон про незаконність комуністичного режиму, у якому дається загальна оцінка, регулюються репарації і реабілітація для жертв та кримінальне переслідування для його діячів [10].

Правосуддя для жертв означає відповідальність нових демократичних урядів перед жертвами комуністичних режимів. Механізмами забезпечення правосуддя для жертв є реабілітація, репарації, компенсації (матеріального та символічного характеру): репресовані за попереднього ладу особи (жертви комуністичного режиму) були відновлені в правах та отримали символічну та матеріальну компенсації (наприклад, в Естонії – соціальні картки і пільги в обрахуванні пенсійного стажу; у Чехії і Угорщині – матеріальну компенсацію).

Задля розкриття інформації про минулі злочини й пошуку правди в країнах ЦСЄ створюються спеціальні інституції – комісії зі встановлення правди та інститути національної пам'яті. У відновленні й оприлюдненні правди про злочини комуністичних режимів та проведенні люстрації значну роль відіграють новостворені спеціальні архіви. Розпорядниками секретних матеріалів спецслужб стають різні установи, наприклад, Інститут національної пам'яті Республіки Польща, Інститут дослідження тоталітарних режимів Республіки Чехія. Найголовнішим їх завданням є розсекречення, оприлюднення, класифікація та оцифрування архівів комуністичної партії та спецслужб.

Правосуддя для злочинців передбачає покарання осіб, задіяних у злочинах комуністичних режимів. Відповідні зміни внесено в Кримінальні кодекси країн ЦСЄ. Практика країн ЦСЄ свідчить, що

¹Словаччина: лише один засуджений, останній керівник Державної безпеки Чехословаччини генерал А. Лоренц.

²Польща: у 2000–2008 рр. до судів подано 230 справ проти 355 осіб, винесено 228 вироків, 126 осіб отримали строки від 1 до 10 років ув'язнення, першими судові вироки отримали співробітники органів безпеки ПНР, які брали участь у катуваннях; Чехія: засуджено 192 особи за 98 справами.

покарання варіювались від одиничних і символічних¹ до кримінальних переслідувань і ув'язнень². У зв'язку з реалізацією перехідного правосуддя в країнах ЦСЄ розширюється тлумачення поняття «геноцид», порівняно з Конвенцією ООН щодо запобігання злочину геноциду від 1948 р. [7]. Так, у Польщі та Литві розуміння геноциду поширено й на соціальні та політичні групи. За багатьма параметрами порівнюються поняття «нацизм» та «комунізм», утім, «якщо законодавство щодо злочину геноциду імплементовано скрізь, то покарання за публічне заперечення або виправдання злочинів комуністів існує лише у Чехії та Польщі» [10].

Визначною ознакою суспільно-політичного життя і державного будівництва оновлених країн ЦСЄ стала люстрація, здійснення якої стикалось з певним опором, проте переважна більшість країн ЦСЄ, за винятком країн колишньої СФРЮ, прийняли люстраційні закони [10]. Суворість цих законів варіювалась від повної заборони публічної діяльності для представників колишньої номенклатури комуністичних режимів (Чехія) до публічного морального осуду.

Заходи зі збереження пам'яті в країнах ЦСЄ передбачають також заборону символів тоталітарного комуністичного минулого; вироблення відповідної комеморативної політики; урахування потреб суспільної пам'яті в освіті та музейній справі.

Важливим для України, з огляду на схожі вихідні історичні умови, є досвід управління процесами суспільної пам'яті країн Балтії, де перехід до демократичного режиму збігся з відновленням незалежності, а отже, вони вирішували відразу дві нагальні проблеми: відновлення справедливості і державотворення. Кожна з цих країн має власні інститути пам'яті, головними напрямками їх роботи є наукова та просвітницька діяльність³. До складу цих установ входять вчені, публічні службовці, політики.

На підставі проведеного дослідження робимо такі висновки:

1. Найдавніші і найбільш сталі в Європі моделі суспільної пам'яті – «конституційний патріотизм» ФРН та президентсько-

³Див.: Estonian International Commission for Investigation of Crimes Against Humanity (www.historycommission.ee); Estonian Institute of Historical Memory (www.mnemosyne.ee); Lithuanian Genocide and Resistance Research Centre of Lithuania (www.genocid.lt); Commission of Historians of Latvia (www.president.lv/pk/content/?cat_id=7&lng=lv); International Commission for the Evaluation of crimes of totalitarian regimes in Lithuania (www.komisija.lt); Latvian Centre for Documentation consequences of totalitarianism (www.sab.gov.lv/?page=28&lang=lv); Estonian State Commission for the study of repression; White Paper: the loss caused to the Estonian nation occupying regimes, including statistics repressed Estonians during the 1940-1991 biennium, as well as the damage to the economy, culture and environment of Estonia (www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=19158/valgeraamat.pdf).

громадянська модель П'ятої республіки у Франції – почали формуватись з 1950-х рр. відповідно до проблем, що постали перед суспільствами цих країн після завершення Другої світової війни, як щодо оцінки й засудження нацистського минулого, так і побудови майбутнього цих націй.

2. Моделі суспільної пам'яті держав ЦСЄ розбудовуються з кінця 1990-х рр. як відповідь на виклики демократичного розвитку цих європейських держав і мають на меті, насамперед, засудити злочини тоталітарних комуністичних режимів, базуються на засадах перехідного правосуддя і мають усталену структуру й подібні набори засобів. Однак межі реалізації перехідного правосуддя й ступінь деполітизації пам'яті в різних країнах ЦСЄ варіюється. У межах окресленої моделі можна виділити її варіацію – балтійську модель, особливо важливу для розгляду в контексті вироблення національної моделі суспільної пам'яті в Україні.

Характерною рисою моделі суспільної пам'яті країн ЦСЄ є ідея відновлення справедливості й компенсація (матеріальна і символічна) жертвам режимів, на противагу радянським і пострадянським імперативам комеморативної героїзації окремих сюжетів минулого, подій та осіб. Очевидно, зробивши і виборовши європейський вибір, Україна має відходити від пафосу героїзації історії на користь гуманістичної ідеї, першочергового уроку історії – ушанування людських жертв для недопущення повторення трагедій минулого.

3. Проблематичні й неоднозначні в тлумаченні різними країнами сюжети минулого можуть бути опрацьовані в результаті зваженого і рівноправного діалогу науковців, політиків, лідерів країн-учасників конфліктів минулого, таким чином, аби «образи» і травми минулого не живили конфлікти сьогодення. Замовчування ж або ігнорування таких джерел напруження в суспільній пам'яті може стати поживним середовищем для маніпулювання суспільною свідомістю й чинником дестабілізації суспільного розвитку.

4. Під час побудови моделі суспільної пам'яті в Україні необхідно врахувати також помилки і недоліки досліджених моделей, зокрема: організаційну і законодавчу неспроможність деяких заходів; надмірну політизацію чи перетворення засобів «перехідного правосуддя» на інструмент розправи з політичними супротивниками, « нової » еліти зі « старою »; непослідовність і незавершеність заходів перехідної юстиції; імітаційний характер заходів у сфері суспільної пам'яті.

Подальші дослідження в даному напрямі передбачають вивчення британсько-скандинавської моделі суспільної пам'яті і розробку рекомендацій для формування вітчизняної моделі суспільної пам'яті.

Список використаних джерел

1. **Блев М.** Про Чеську демократію і «декрети Бенеша» / Мюріель Блев // Європа та її болісні минувшини / авт.-упоряд. Ж. Мінк і Л. Неймайер у співпраці з П. Боннармом ; пер. з фр. Є. Марічева. – К. : Ніка-Центр, 2009. – С. 119 – 128.

2. **Вельцер Х.** История, память и современность прошлого: память как арена политической борьбы / Харальд Вельцер. – Режим доступа : www.magazines.russ.ru/nz/2005/2/vel3.html.

3. **Державна** політика щодо збереження історичної пам'яті в Україні : зб. док. і матеріалів / [упоряд. : Бородін Є. І., Прокопенко Л. Л., Пшеничний Ю. В.] – Д. : Наук.-ред. центр Дніпропетр. обл. редкол. по підготовці й вид. темат. серії кн. «Реабілітовані історією» : Монолит, 2011. – 479 с.

4. **Дефанс К.** На службі франко-німецького зближення. Діалог істориків по обидва береги Рейну / Корин Дефанс, Ульрих Пфайль // Європа та її болісні минувшини / авт.-упоряд. Ж. Мінк і Л. Неймайер у співпраці з П. Боннармом ; пер. з фр. Є. Марічева. – К. : Ніка-Центр, 2009. – С. 92 – 104.

5. **Зерній Ю. О.** Історична пам'ять як об'єкт державної політики / Ю. О. Зерній // Стратегічні пріоритети. – 2007. – № 1(2). – С. 71 – 76.

6. **Кобзар Я.** Друга Світова по-українськи. Думки вітчизняних істориків. Чи можлива взагалі версія подій Другої світової для України, яка б задовольнила більшість її населення? / Ярослав Кобзар. – Режим доступу : www.istpravda.com.ua/articles/2012/05/9/84642/.

7. **Конвенция** о предупреждении преступления геноцида и наказании за него от 9 дек. 1948 г. – Режим доступа : www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_155.

8. **Концептуальні** засади державної політики пам'яті в Україні : аналітична записка // Нац. ін-т стратег. дослідж. – Режим доступу : www.old.niss.gov.ua/Monitor/January2010/03.htm.

9. **Копосов Н.** Память в законе / Николай Копосов. – Режим доступа : www.russ.ru/Mirovaya-povestka/Pamyat-v-zakone.

10. **Огієнко В.** Європейські практики пам'яті і правової оцінки діяльності комуністичних режимів: Східна і Центральна Європа / Віталій Огієнко. – Режим доступу : www.historians.in.ua/index.php.

11. **Розу В.** Європейська пам'ять чи європейські пам'яті? Обмеження стерилізованого й застиглого минулого / Валері Розу // Європа та її болісні минувшини / авт.-упоряд. Ж. Мінк і Л. Неймайер у співпраці з П. Боннармом ; пер. з фр. Є. Марічева. – К. : Ніка-Центр, 2009. – С. 220 – 232.

12. **Стора Б.** Франція і Алжир у пастках пам'яті / Бенжамен Стора // Європа та її болісні минувшини / авт.-упоряд. Ж. Мінк і Л. Неймайер у співпраці з П. Боннармом ; пер. з фр. Є. Марічева. – К. : Ніка-Центр, 2009. – С. 40 – 50.

13. **Шеррер Ю.** Отношение к истории в Германии и Франции: проработка прошлого, историческая политика, политика памяти / Ютта Шеррер. – Режим доступа : www.perspektivy.info/print.php?ID=48576.

List of references

1. **Blev M.** Pro Chesku demokratiiu i «dekrety Benesha» / Miuriiel Blev //

Yevropa ta yii bolisni mynuvshyny / avt.-uporiad. Zh. Mink i L. Neimaier u spivpratsi z P. Bonnarom ; per. z fr. Ye. Maricheva. – K. : Nika-Tsentr, 2009. – S. 119 – 128.

2. **Veltser H.** Istoriya, pamyat i sovremennost proshlogo: pamyat kak arena politicheskoy borbyi / Harald Veltsler. – Rezhim dostupa : www.magazines.russ.ru/nz/2005/2/vel3.html.

3. **Derzhavna** polityka shchodo zberezhennia istorichnoi pamiaty v Ukraini : zb. dok. i materialiv / [uporiad. : Borodin Ye. I., Prokopenko L. L., Pshenychnyi Yu. V.]. – D. : Nauk.-red. tsentr Dnipropetr. obl. redkol. po pidhotovtsi u vyd. temat. serii kn. «Reabilitovani istoriieiu» : Monolyt, 2011. – 479 s.

4. **Defans K.** Na sluzhbi franko-nimetskoho zblyzhennia. Dialoh istorykiv po obydvah berehy Reinu / Koryn Defans, Ulrykh Pfail // Yevropa ta yii bolisni mynuvshyny / avt.-uporiad. Zh. Mink i L. Neimaier u spivpratsi z P. Bonnarom ; per. z fr. Ye. Maricheva. – K. : Nika-Tsentr, 2009. – S. 92 – 104.

5. **Zernii Yu. O.** Istoriychna pamiat yak ob'ekt derzhavnoi polityky / Yu. O. Zernii // Stratehichni priorityety. – 2007. – №1(2). – S. 71 – 76.

6. **Kobzar Ya.** Druha Svitova po-ukrainsky. Dumky vitchyznianskykh istorykiv. Chy mozhlyva vzhahali vershiia podii Druhoi svitovoi dlia Ukrainy, yaka b zadovolnyla bilshist yii naseleння? / Yaroslav Kobzar. – Rezhym dostupu : www.istpravda.com.ua/articles/2012/05/9/84642/.

7. **Konventsiya** o preduprezhdenii prestupleniya genotsida i nakazanii za nego ot 9 dek. 1948 g. – Rezhim dostupa : www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_155.

8. **Kontseptualni** zasady derzhavnoi polityky pamiaty v Ukraini : analitychna zapyska // Nats. in-t strateh. doslidzh. – Rezhym dostupu : www.old.niss.gov.ua/Monitor/January2010/03.htm.

9. **Koposov N.** Pamyat v zakone / Nikolay Koposov. – Rezhim dostupa : www.russ.ru/Mirovaya-povestka/Pamyat-v-zakone.

10. **Ohienko V.** Yevropeiski praktyky pamiaty i pravovoi otsinky diialnosti komunistychnykh rezhymiv: Skhidna i Tsentralna Yevropa / Vitalii Ohienko. – Rezhym dostupu : www.historians.in.ua/index.php.

11. **Rozy V.** Yevropeiska pamiat chy yevropeiski pamiaty? Obmezhenia sterylizovanoho y zastyhloho mynuloho / Valeri Rozy // Yevropa ta yii bolisni mynuvshyny / avt.-uporiad. Zh. Mink i L. Neimaier u spivpratsi z P. Bonnarom ; per. z fr. Ye. Maricheva. – K. : Nika-Tsentr, 2009. – S. 220 – 232.

12. **Stora B.** Frantsiia i Alzhyr u pastkakh pamiaty / Benzhamen Stora // Yevropa ta yii bolisni mynuvshyny / avt.-uporiad. Zh. Mink i L. Neimaier u spivpratsi z P. Bonnarom ; per. z fr. Ye. Maricheva. – K. : Nika-Tsentr, 2009. – S. 40 – 50.

13. **Sherrer Yu.** Otnoshenie k istorii v Germanii i Frantsii: prarabotka proshlogo, istoricheskaya politika, politika pamiaty / Yutta Sherrer. – Rezhim dostupa : www.perspektivy.info/print.php?ID=48576.

Надійшла до редколегії 22.09.14

Костянтин МАШЕНКОВ

Донецький державний університет управління

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Аналізується розвиток екологічної функції держави в умовах нарощування тенденцій глобалізації та децентралізації. Обґрунтовується необхідність включення до екологічної функції держави участі у регуляції екодоцільної чисельності населення на місцевому, національному та глобальному рівнях. Пропонується поряд з поняттям політико-адміністративної децентралізації виокремлювати поняття екологічної децентралізації державного управління.

Ключові слова: екологічна функція держави, екологічна держава, глобалізація, децентралізація, екодоцільна чисельність населення, екологічна децентралізація державного управління.

Константин Машенков. Экологическая функция государства в условиях глобализации и децентрализации

Анализируется экологическая функция государства в условиях наращивания тенденций глобализации и децентрализации. Обосновывается необходимости включения в экологическую функцию государства участия в регуляции экоцелесообразной численности населения на местном, национальном и глобальном уровнях. Предлагается наряду с понятием политико-административной децентрализации выделять понятие экологической децентрализации государственного управления.

Ключевые слова: экологическая функция государства, экологическое государство, глобализация, децентрализация, экоцелесообразная численность населения, экологическая децентрализация государственного управления.

Kostyantyn Mashnenkov. Ecologization of public administration in the conditions of globalization and decentralization

Development of the ecological function of the state in the conditions of accumulation of globalization and decentralization tendencies is analyzed. The necessity to add participation to the ecological function of the state in regulation of eco-reasonable number of population on local, national and global levels is proved. It is offered to distinguish the notion of ecological decentralization of public administration at the same time with the notion of political and administrative decentralization.

Key words: ecological function of the state, ecological state, globalization, decentralization, eco-reasonable number of population, ecological decentralization of public administration.

Екологічна функція держави з'явилася у функціональному спектрі державного управління порівняно недавно. Висока цінність